

'אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביום טוב... מאי אין נמנין, אמר רב יהודה אמר שמואל: אין פוסקין דמים לכתחלה על הבהמה ביום טוב'. יש לדקדק הלא מקח וממכר הוא ופשוט שאסור, ככתוב בספר עזרא (נחמיה יג). יש לומר שפסיקת מעות על הבהמה אינה דומה למקח וממכר גמור אלא דומה קצת ל'הריני עמך לשליש ולרביע', ומשמיענו שאעפ"כ אסור (רשב"א בשם התוס').

נראה לפרש שכאן מדובר על השתתפות אנשים בבהמה חיה כדי לחלק הברש [כמו המנאה על הפסח] ביניהם, והוא אמינא שאין זה מקח ממש.

ובזה מובן סדר המשניות (כפי שפירש הרשב"א להלן כח.), מדוע הפסיק התנא בהשחזות סכין באמצע דיני חלוקת הבהמה – כי התחיל לדבר על שותפות בבהמה חיה, והולך ומסדר הלכות בני החבורה; שקילת בשר והשחזות סכין. ובמשנה שלאחר מכן (כח:) מדבר על דרך לקיחת בשר מטבח בלא שותפות. [ומכירת בהמה חיה ביום טוב לצורך היום, בלא פסיקת דמים – מותרת. וכדברי שמואל להלן לה. שור של פסח – כרגלי כל אדם ופרש"י כיון שדרכו למכור, כבר מאתמול דעתו להעמיד ברשותו למי שיבוא ביום טוב ויקנה].

דף כח

'אי נמי עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דלא מחזי כעובדין דחול אבל הכא דמחזי כעובדין דחול לא'. רש"י פירש ששם מדובר על מכירה ואין דרך לשקול בשר הנמכר במנה כנגד מנה, לכן מותר. ולפי זה יהא המוכר רשאי לשקול מנה כנגד מנה ביום טוב, ואין כן משמעות הפוסקים. ונראה שהפוסקים פירשו אחרת; לענין בזיון קדשים די בשינוי מועט כדי שלא יהא הדבר בזיון לקדשים, משא"כ לענין הגדרת 'עובדין דחול' ביום טוב, צריך יותר שינוי (עפ"י שפת אמת).

(ע"ב) 'מהו להראות סכין לחכם... רבנן אסרי'. רש"י פירש משום שנראה כעובדא דחול, כאילו הולך למכור באטליו. ויש אומרים לשיטתו שלא אסרו אלא לטבח העשוי למכור באטליו, אבל לשאר כל אדם מותר להראות סכיניו לחכם (מאור זרוע).

ובה"ג (מובא ברי"ף) פירש שחוששים שמא ילך חוץ לתחום להראותו. [והרו"ה הקשה הלא כיון שנוקטים איסור תחומין מדרבנן, אין לגזור שמא יצא חוץ לתחום. והרמב"ן תירץ שחוששים שמא ילך י"ב מיל להראות לחכם, שזהו איסור תורה].

ורמב"ם (יום טוב ה, כ) כתב: גזרה שמא תימצא פגימה בסכין ויחדדה במשחזות [ולשיטתו אפילו לרבי יהודה אין התר לחדד סכין במשחזות של אבן].

והרו"ה כתב שראיית החכם את הסכין הריהי כעין ראיית מומין של בכור [אמנם כשרואה לעצמו אין זה אלא כדי לברר הספק, אבל לאחרים אינו בירור ספק גרידא אלא מפני כבודו של חכם אמרו שלא יהא ראוי הסכין לשחוט בו עד שיתן רשות. נמצאת נתינת רשותו תיקון גמור היא כעשיית כלי (ר"ן). ושונה הוראה זו משאר הוראות שהרי אעפ"י שידוע בעצמו שהסכין ראוייה לשחיטה – צריך להראות לחכם לקבל רשות, בדומה לראיית בכור שאפילו המום גלוי צריך התר החכם, הרי שבאלו החכם אינו רק מגלה הדין אלא הריהו כפועל תיקון בדבר להתירו (עפ"י מאירי).

'סכין שעמדה מותר לחדדה ביום טוב, והני מילי דפסקא אגב דוחקא'. יש מפרשים [דלא כרש"י] שעמדה הסכין ביום טוב, ואם אינה חותכת כל עיקר אסור לחדדה משום שהוא עושה כלי, ואפילו לרבי

יהודה אין התר בתיקון גמור שהוא כעושה כלי מתחילתו (עפ"י רז"ה. וכן נקטו פוסקים – ע' או"ח תקט.ב). ויש אומרים דוקא כאן אסור שמא יבא להשחיזה במשחוח, וזה אסור אף לרבי יהודה, כדברי הרמב"ם (ע"ו); בהגר"א שם, ומובא בבאור הלכה).

בש"ת שבת הלוי (ה"ח קכא, ג) דן במי שנתקלקל לו מכשיר אוכל חשמלי ביום טוב, וכתב שמסתבר שחיבור המכשיר לחשמל, אף לדברי החזו"א שיש בזה משום 'בונה', אינו כבונה כלי מתחילתו, והמיקל לומר לנכרי לעשות כן ביו"ט, יש לו על מה לסמוך. [דן שם אודות כירים חשמליות, ובוה יש לדון לאסור גם משום הולדת אש כמו שכתב שם, אבל במכשיר שאין בו חוטי להט, כגון מקרר שנתקלקל ואי אפשר להעביר המאכלים של יו"ט למקרר אחר, לכאורה היה מקום להקל אף ע"י ישראל אם נקוט כסברתו שאין זה 'בונה' מתחילתו. ואולם אין משמע שם להקל בדבר. ויתכן הטעם משום אסור 'מוליד' שיש ביצירת זרם חשמלי, כנ"ל כג.].

ז"ת"ק הא כתיב לכם? אמר לך ההוא לכם ולא לנכרים. ורבי יהודה גם הוא דורש כן (כדלעיל כ:). אלא ששומע מלכם שנים; לכם – לבדכם, לכם – לכל צרכיכם (רשב"א).

'שפוד שצלו בו בשר אסור לטלטלו.' מרש"י משמע שאיסורו משום מוקצה מחמת מיאוס. וכן כתב הרשב"א (בחדושי ובוש"ת ח"א תרו), ודן ללמוד מכאן איסור טלטול בשאר כלים שנמאסו כגון קערות שאכל בהם [אם לא שהם במקום שנמצא שם שמותר לטלטלם כדין 'גרף של רעי'].
 ויש מפרשים (ע' בית יוסף ומהר"ם) שמדובר בקוקן בעלמא שאינו מיוחד לשפוד ואין עליו תורת כלי ולפיכך אסור לטלטלו, שהוא מוקצה. ואף על פי כן הותר לצלות בו, כי לגבי שימוש זה הוא מוכן. ומצינו כיוצא בזה, שלענין שימוש מסוים הדבר מוכן ולא לענין שימושים אחרים. (ע' לעיל ח: 'הכניס עפר לכסות בו דם צפור'; להלן ג. 'אין סומכין את הקדרה בבקעת'. ושם 'אשה לא תכנס לדיר העצים ליטול מהן אוד' ולפרש"י הטעם שמיזעדים להסקה ולא לדבר אחר. וכיו"ב ברש"י שם בסוף העמוד בדעת חכמים. וע"ע בבאור הענין בספר בית ישי טו).

או שמא הואיל ושימושו חד פעמי הרי לאחר השימוש שוב אינו ראוי לכלום. ולפי"ז יתכן שקודם שנשתמשו בו אינו אסור בטלטול כלל.
 ולהלן ג. מבואר שענף חד, אם אינו ראוי להסקה מוקצה הוא ואין להשתמש בו לשפוד, ואם ראוי להסקה אינו מוקצה. וצ"ל שכאן אינו מיוחד להסקה [ולכך קראוהו 'שפוד' ולא 'חזרא'] ומוכן הוא לצליה חד פעמית.
 ומדברי רבנו ירוחם נראה שאף בשפוד המיוחד לכך, לאחר צליה אין עליו תורת כלי, כיון שאין שימושו רק מעשה קוקן ולא מעשה כלי (מובא בבית יוסף. ונראה לכאורה שהוא משמש לפעם אחת בלבד).

זהוהא שיש עליו כזית בשר. הר"ן (וכ"נ ברשב"א) גרס 'זהוהא שיש עליו בשר' ופירש שאין בו אלא בשר מועט, פחות מכזית, ולכן לא הותר בטלטול ממש, אבל אם יש עליו כזית בשר – מותר לטלטלו משום הבשר שעליו (וברי"ף לפנינו כתוב 'כזית בשר' וכנראה גם ברי"ף גרס הר"ן אחרת, שאל"כ היה לו להזכיר).

לענין עצמות וקליפים, כתבו הפוסקים (שח) שאפילו אם יש מעט בשר או פרי, וכן עצם שיש בתוכה מוח – מותר לטלטלם אגב הבשר. ושמא יש לחלק בין אלו שמיזעדים לפעמים לאכילה או למציצה, ובין שפוד לאחר גמר האכילה, שאף הבשר שמעליו קצת נמאס ואינו עומד לאכילה [וכן י"ל לשיטת רש"י ותוס' ורא"ש לעיל יד שתערובת שהפסולת מרובה על האוכל אסורה בטלטול]. וצ"ע.

'לא יאמר אדם לטבח שקול לי בדינר בשר... היכי עביד.' במשנה לעיל מדובר כשבא להימנות על הבהמה שאין יודע מקצה, שאסור לפסוק עליה דמים אלא יאמר למחצה לשליש ולרביע [ויעמיד בהמה

זהה כדי לשומה לאחר החג]. וכאן מדובר כשידוע מקחה או שהעמיד שתי בהמות, רק אינו מבקש מחצה או רביע אלא מעט בדינר או בשנים, ועל זה שנינו שאסור להזכיר הסכום אלא המנה שרוצה (מהר"ם שיף).

וכתב הרשב"א (כו:): שאין בדין זה כל חידוש, שהרי זהו מקח וממכר גמור ואסור, ככתוב בספר עזרא (נחמיה יג), אלא משום הסיפא נקטה המשנה דין זה, לומר ששוחט ומחלק ביניהם אעפ"י שנותן לו באומדן שוה דינר.

דף כט

'אלמא גבי שמחת יום טוב רבי יהודה לחומרא ורבנן לקולא' שממשמעות לשון רבי יהודה נראה שבא להוסיף חומרא על דברי תנא קמא ולא להקל (עפ"י מהר"ם שיף).

'דעבדי אינשי דמקרי חמרא במנא דכילא ושתו'. הר"ן מפרש שמדובר שהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו, ולכן אין נראה כדרך מקח וממכר, שעשוי אדם לשלוח לחברו מנות באופן זה. אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור. וזהו ששנינו באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב ונותן ללקוחות ביו"ט.

[ומובן לפי זה מה שאמרו 'הכא לא קעביד כדעבדין בחול' – והלא גוף מעשה המדידה הוא כבחול אלא שאינו מזכיר לו שם מדה – אבל לדברי הר"ן אין זה כמעשה חול מפני שאינו מריק לתוך כלי הלוקח. שפת אמת].

'הוא כנס שלש מאות גרבי יין מברורי המדות'. אף על פי שהיה נוהג למדוד מבערב כדי שישקוט היין ולא יעלה קצף – היו מתרבים הלקוחות ולא הספיקו לו כל המדות המלאות מאתמול, והיה צריך להשתמש באותן מדות למלאותם שוב עכשיו, והלקוחות לא היו יכולים להתעכב עד שישקוט הקצף, או עד שיתמצא כל השמן מהכלי. ומאותם עודפים כנס שלש מאות גרבי יין (תוס' הרי"ד). ע' בספר נועם אלימלך ר"פ תזריע – ע"ד הרמז.

'לא ימדוד אדם שעורים ויתן לפני בהמתו ביום טוב'. רש"י מפרש טעם האיסור מפני שנראה כמודד למכור. ואילו התוס' (בשבת כז: ד"ה ומדבריהן) כתבו שאיסור מדידה אינו אלא משום שהוא כעובדא דחול (וכן הביא דבריהם מהגן-אברהם שו"ס ט"ק טו). ולכך הותרה המדידה לצורך מצוה (בסוף שבת). ופשוט שכוונתם רק על מדידה של צרכי הבית, רק במדידה כזו התירו לצורך מצוה, ולא במדידה של מכירה או השאלה.

[...ואם כן נמצא שאין שייך אף (לא איסור) דרבנן במדידת החום שעל ידי טערמאמעטער, שאינו ענין כלל למדידה האסורה, אך הוא חומרא בעלמא שיש מעלה להחמיר, והרוצה להקל אין למחות בו'. מתוך שו"ת אגרות משה או"ח ח"א קכח].

'מודדת אשה קמח ביו"ט ונותנת לתוך עיסתה כדי שתטול חלה בעין יפה'. הגם שהחלה ניטלת באומדן כתרומה ולא במידה (ע' שנות אליהו דמאי ה,א), ראוי שתמדוד הקמח כדי שאומדן החלה יהא בעין יפה, שאם לא תמדוד, תקמץ בחלה.

שאלות ותשובות לסיכום מסכת ביצה

א. בהמת חולין שמתה בשבת; רבי יהודה אומר: אסורה מפני שהיתה מוקצית בין השמשות ונתקצתה לכל היום. וכן הדין ביום טוב [כמבואר במשנתנו. ואעפ"י שהיתה ראויה לאדם בין השמשות – מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים. עפ"י גמרא לעיל ו: ועתוס' שם]. ורבי שמעון מתיר להאכילה לכלבים, דלית ליה מוקצה. נחלקו אמוראים בדעת רבא, האם מתיר רבי שמעון גם כשהיתה הבהמה בריאה בין השמשות (מר ב"ר יוסף) או רק אם היתה מסוכנת התיר, אבל בבריאה שלא העלה על דעתו שתמות – אסור (מר בר אמירא). יש גורסים [וכן הגרסה לפנינו 'במסוכנת ודברי הכל', ודלא כרש"י] שבמסוכנת מודה רבי יהודה שמותרת, לא נחלקו אלא בחולה (עפ"י רבנו חננאל; רי"ף; רי"ד; העיטור). להלכה כתבו הרי"ף והרא"ש שאם היתה מסוכנת מותרת, ומשמע שבבריאה אסור. וכן פסקו הרמב"ם (יו"ט ב,טו) והאור-זרוע והרשב"א ועוד. ואילו הרי"א"ו סתם להתיר. ובשלחן ערוך (תק"ח,ו) אסר ביום טוב כל שלא היתה מסוכנת בכניסת היום, אפילו היתה חולה. ואילו בשבת נקט (שכ"ד,ז) להתיר אפילו היתה בריאה אתמול [שבשבת קי"ל כר"ש וביום טוב כרבי יהודה]. ויש מהאחרונים שמסתפקים לאסור בבריאה לגמרי (עפ"י משנ"ב שם, מא"ר והגר"א. וע' בבאה"ל תק"ח,ו שהב"ח נקט כדעת כמה ראשונים לאסור ביו"ט אפילו במסוכנת, אבל אין כן דעת שאר אחרונים).

בהמת קדשים שמתה – הכל מודים שאסורה, שאינה ראויה לכלום אלא טעונה קבורה (ואף אם פודים את הקדשים להאכילם לכלבים, הלא אין פודים בשבת וביו"ט. רש"י). ואפילו היתה מסוכנת בין השמשות [או שמתה אתמול].

ב. חלה שנטמאת – לא יזינה ממקומה ביום טוב (שאי אפשר לשרפה, שאין שורפים תרומה וחלה טמאה ביו"ט. ואף ליתנה לפני בהמה לאכילה אי אפשר – אם משום שזהו כשריפה (רש"י) אם משום שאף בחול אסור כי טעונה שריפה דוקא. תוס' ועוד).

תרומה טהורה בזמן הזה, כגון חטים של מצה שמורה שלא באו עליהן משקים – יש מי שהורה התר להאכילה לבעלי חיים של כהנים בשבת. וצריך עיון הלא לכאורה יש לאסרה מטעם מוקצה (עפ"י הר צבי. ובשמירת שבת כהלכתה (פרק כ הערה ק) נשאר בצ"ע מדוע אסור לטלטלה והלא ראויה להינתן לבהמה).

דפים כז – כח

נט. א. המנאה על הבהמה ולקחת בשר ביום טוב, כיצד?

ב. האם מותר לשקול בשר ביום טוב?

א. תנן: אין נמנים על הבהמה לכתחילה ביום טוב. ופירש שמואל: אין פוסקים דמים, שהרי מקח וממכר אסור בשבת וביו"ט. כיצד עושה – אמר רב: מביא הטבח שתי בהמות ומעמידן זו אצל זו ואומר לקונים: זו כזו, ולמחר שמים את הנותרת.

וכן שנו: הבא להשתתף עם חברו בבהמה, לא יזכיר דמים אלא אומר לו 'הריני עמך למחצה / לשליש / לרביע'.

וכן הדין בלוקח בשר מן הטבח (אפילו יודע מקחה, או ששם אותה על ידי בהמה אחרת כנ"ל. מפרשים) – לא יזכיר דמים, כגון שקול לי בדינר בשר, אלא יאמר לו תן לי נתח / מנה מסוימת, כפי הנהוג לכנותה באותו מקום. והמוכר שוחט ומחלק בין הלוקחים (משנה וגמרא כח-כט).

ומחלק ללא עשיית פייס (רמב"ם יו"ט ד, כ; רשב"א; או"ח תקיז).

ב. רבי יהודה אומר: שוקל אדם בשר כנגד הכלי או כנגד הקופיץ, אבל לא בליטרא (= משקולת) או מנה כנגד מנה.

וחכמים אומרים: אין משגיחים בכף מאזנים כל עיקר. ופירש שמואל דבריהם, אפילו לשמור הבשר מן העכברים אין להניחו על המאזנים. אמר רב אידי בר אבין: והוא שתלוי בתריטא (= טבעת שתולים בה את המאזנים כששוקלים).

רבי יהושע בברייתא אמר: שוקלים מנה כנגד מנה ביו"ט. ורב יוסף פסק כמותו [על סמך משנת בכורות. ואב"י דחה הוכחתו]. וכן נהגו רבי חייה ורבי שמעון ברבי [רב תיקן: רבי חייה ורבי ישמעאל ברבי יוסי, או ר"ש ברבי ובר קפרא], שהיו שוקלים מנה כנגד מנה כאשר חילקו את הבשר ביניהם.

א. רוב הפוסקים פסקו (עפ"י הר"ף) כחכמים שאין משגיחים בכף מאזנים כל עיקר ביו"ט. והר"ד פסק כרבי יהושע, שכן נהגו רבי חייה ורבי שמעון ברבי, וכמו שפסק רב יוסף להלכה [ואין לסמוך על דיחוי שדחה אב"י].

ב. הרשב"א בחדושו צדד שלא אסרו אלא לטבח המוכר בשר או לשותפים הבאים לחלוק, אבל לשקול בתוך ביתו לדעת כמה יבשל – מותר. יש אומרים שלדעתו להלכה ודאי מותר להניח בשר על המאזנים כדי לשמרו מן העכברים (ע' בבאר הלכה תק, ב). ויש אומרים שרק לטבח אסרו לתלות בכף המאזנים, שנראה כמקח וממכר (עפ"י עבודת עבודה – עבוה"ק ב, ד).

ואולם שאר פוסקים אוסרים בכל אופן. ואפילו כשאינו מדייק אלא מוסיף או גורע מעט – אסור לשקול במאזנים כלל (עפ"י או"ח תק, ב ובמשנ"ב סק"ח).

ושקילה של מצוה יש מתירים, ויש חוככים לאיסור (ע' כף החיים שו"ס ס"ג לענין שקילת המצה). אמר רב יהודה אמר שמואל: טבח אומן (שיודע לכוין משקל כנגד משקל בידיו) – אסור לשקול בשר ביד. והוא הדין לענין שקילה במים.

רש"י מפרש האיסור לשקול ביד, שאוחז בידו אחת הבשר ובידו האחרת ליטרא. ויש מפרשים שיודע לכוין משקל הבשר ביד אחת, ללא ליטרא (רא"ש רשב"א ר"ד ועוד).

אמר רבי חייה בר אשי: אסור לעשות בית יד בבשר (– נקב לאחוז בו או לתלותו בו). אמר רבינא: וביד מותר (– לנקוב באצבעו, שמשנה מדרך חול).

אמר רב הונא: מותר לעשות סימן בבשר [כמנהג רבה בר רב הונא, שהיה מחתך למשולשים חתיכות הבשר ששולח לביתו].

דף כח

ס. האם הפעולות דלהלן מותרות ביום טוב?

א. השחזות סכין.

ב. הראית סכין שחיטה לחכם.

ג. תיקון שפוד שנתקלקל; טלטולו לאחר הצליה.

ד. גריפת תנור וכירים.

ה. מלאכת מכשירי אוכל נפש.

א. תנן, אין משחיזים את הסכין ביום טוב אבל משיאה על גבי חברתה (שמשנה מדרך חול). אמר רב הונא: לא שנו אלא במשחזות של אבן אבל במשחזות של עץ מותר. ונחלקו שתי לשונות בדברי שמואל אם חילוק זה אמור רק כשמשחיזו לחדד, אבל להעביר השומן מותר אף בשל אבן, או להפך; רק להעביר השומן יש

חילוק בין של עץ לאבן, אבל לחדד אסור בכל אופן. ויש ששונים שתי הלשונות הללו כלפי החילוק ששינינו במשנה, בין השחזה במשחזות להשאת הסכין על גבי סכין אחרת. לדברי רבי יהודה שמכשירי אוכל נפש דוחים יום טוב – מותר להשחזו הסכין במשחזות כדי לחדדה. וכן פסק רב חסדא. וכן נקטו רבה ורבא אלא שסברו הלכה ואין מורים כן. וכן דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף: סכין שנפגמה ביו"ט – באנו למחלוקת רבי יהודה וחכמים האם מותר לתקן פגימתה. סכין שעמדה (מחריפותה, שאינה חותכת יפה אבל לא נפגמה. רש"י) – אמר רב יוסף: מותר לחדדה ביו"ט, ובלבד שהיא עדיין חותכת אגב הדוחק.

לדעת הרמב"ם והר"ן, אף לרבי יהודה אין התר לחדד במשחזות של אבן, שאסור משום עשיית כלי (וכן יש לדקדק קצת מלשון רבנו חננאל). אין התר אלא לחדד על עץ, סל, או פי הרכיים. ולדעת הר"ן והרא"ש מותר אף במשחזות של אבן אלא שאין מורים ומפרסמים כן לרבים. וגם הרשב"א נקט כן לעיקר, ולדבריו אף מורים כן כשעמדה הסכין ביום טוב, ואם עמדה מערב יום טוב מתירים לחדדה בשינוי דהיינו בעץ או בריחיים. אלא שכתב למעשה שראוי לחוש לדעת הרמב"ם.

ב. רב מרי בנו של רב ביזנא (ברי"ף: איקא) התיר להראות סכין שחיטה לחכם ביו"ט. וחכמים אסרו. ורב יוסף אמר: תלמיד חכם רואה לעצמו (בביתו, סכין שלו – דלא אושא מלתא) ומשאילה לאחרים. יש אומרים, דוקא לטבח אסור להראות סכיניו, אבל לשאר כל אדם מותר (או"ז בדעת רש"י). ואולם בה"ג כתב הטעם שמא יצא חוץ לתחום, והרמב"ם כתב שמא ישחזו במשחזות אבן, והר"ן כתב שהתר החכם הריהו כראיית מומין, ולטעמים אלו נראה שאין חילוק בדבר.

ג. תיקון שפוד שנרצם (רש"י: נשבר ראשו) ביום טוב; דרש רב חסדא ואיתימא רב יוסף: באנו למחלוקת רבי יהודה וחכמים במכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב. אמר רב יהודה אמר שמואל: שפוד שנרצף (= נמעך, נתעקם, ועדיין ראוי לשימוש. רש"י) – אסור לתקנו, ואעפ"י שמתפשט ביד ואין צריך להכאת פטיש. הר"ן מפרש 'נרצם' – נכפף מעט. 'נרצף' – נכפף לגמרי ואינו ראוי לשימוש, ומשום כך אסור לתקנו מפני שהוא כעושה כלי מתחילתו. ע"ע להלן לד.

ואמר רב יהודה אמר שמואל: שפוד שצלו בו בשר – אסור לטלטלו ביו"ט. ולרב מלכיו, שומטו ומניחו בקרן זוית (ואינו מטלטלו ממש (רש"י). וי"מ 'שומטו' – בטלטול גמור. רשב"א בשם התוס'. ובשפת אמת צדד שאין מותר לטלטלו אלא לקרן זוית מפני חשש נזק). אמר רבי חייא בר אשי אמר רב הונא: והוא שיש עליו כזית בשר. (הר"ן גרס 'שיש עליו בשר' ופירש דוקא פחות מכזית. וכ"מ ברשב"א). רבינא התיר לטלטלו לטלטול גמור אפילו אין עליו בשר – כדי שלא ייגזקו בני הבית [וכקוץ ברשות הרבים שהתירו לסלקו פחות פחות מד' אמות].

א. התוס' הכריחו שגם רבי שמעון מודה באיסור טלטול השפוד, שאין עליו תורת 'כלי' לאחר שצלו בו. ופירשו המפרשים שמדובר בעץ חד שאינו מיוחד לשיפוד אלא נטלו לשמש בו כשפוד ולאחר השימוש הריהו חתיכת עץ בעלמא, אבל שפוד המיוחד לשימוש הריהו כלי (עפ"י מהר"ם, וכן הביא מבית יוסף. ושם הביא שמדברי רבנו ירוחם משמע שאפילו מיוחד לצלות בו אסור כיון שאינו עושה מעשה כלי אלא מעשה קוץ בעלמא).

והרשב"א פירש משום מוקצה מחמת מיאוס, וכרבי יהודה.

ב. הלכה כרבינא (רי"ף).

ד. לרב חסדא / רב יוסף, גריפת תנור וכירים תלויה במחלוקת רבי יהודה וחכמים במכשירי אוכל נפש. רש"י מפרש שנפל לתוכו מן הטיח ולא היה יודע מבעוד יום. והתוס' פרשו בתנור חדש שעדיין יש בו עפר ואבנים, ואיסורו משום גמר מלאכה. אבל משום מוקצה, אומר ריצב"א: אין לאסור – שטלטול מוקצה הותר לצורך אוכל נפש.

ה. מלאכה במכשירי אוכל נפש ביום טוב; רבי יהודה מתיר (יעשה לכם – לכל צרכיכם) וחכמים אוסרים (אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם – ולא מכשיריו). ומודה רבי יהודה במכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב שאסור (הוא). מה שאין כן כשנתקלקל הכלי ביום טוב או שנתקלקל אתמול והיה טרוד מלתקן. עפ"י רש"י, אור זרוע).

א. נחלקו המפרשים בדעת הרמב"ם, האם פוסק כרבי יהודה אם לאו (ע' ראב"ד ומגיד משנה י"ט ד, ח-י; הגהות מיימוניות פ"א; ים של שלמה; בית יוסף ובהגר"א או"ח תקט). ודעת הראב"ד הרשב"א הרא"ש והטור שהלכה כרבי יהודה. וכן כתב הרמ"א (תקט, א) אלא שאין מורים כן לרבים. והגר"א כתב בדעת הרמב"ם שרק בסכין אין מורים כן שמא ישחיו במשחות אבן, אבל בשאר מכשירין מורים כן.

ואף לרבי יהודה, כתבו הפוסקים, אין התר אלא לתקן כלי קיים, אבל לעשותו מחדש – אסור, ותיקון גמור הריהו כעשייתו מתחילה (עפ"י המאור והר"ן; או"ח תקט, ב; באור הלכה שם א. וע' בשבט הלוי (ח"ח ככא, ג) שחיבור מכשיר לחשמל, גם לפי דעת החזו"א שנחשב כבונה, מסתבר שאינו נחשב כבונה הכלי מלכתחילה. ועכ"פ יש להקל ע"י אמירה לנכרי לצורך מצוה).

ב. יש מכשירים שהותרו אפילו בשאפשר לעשות מאתמול, ואפילו לחכמים, כגון בקיעת עצים לצורך בישול, שהכתוב מסר הדבר לחכמים ואפשר הואיל ואי אפשר לבשל ולאפות בלא עצים, עשאוהו כדיכת מלח המותרת ע"י שינוי הגם שאפשר מאתמול (עפ"י ראב"ד ד, י). והר"ן (להלן לא) כתב שכל דבר שנהנים מגופו הריהו כאוכל נפש עצמו ולא כמכשירין שאין נהנה מהם עצמם אלא ממה שהוכשר על ידם, הלכך עצים כיון שעושה מהם מדורה להתחמם כנגדה – הרי נהנה מהם עצמם, ולכן הותרו אף לבישול משום 'מתוך'. ואולם יש חולקים וסוברים שאין אומרים 'מתוך' להתיר מכשירי אוכל נפש שאפשר מאתמול (עתוס' כתובות ז; רא"ש פ"ב יט).

דף כט

סא. א. האם מותר למדוד ולהשתמש בכלי מדה ביום טוב?

ב. האם מותר להרקיד קמח מגופה ביו"ט?

ג. הבא ליקח ביו"ט צרכי מאכל מהחנוני – כיצד יעשה?

א. נחלקו תנאים בענין מדידה לחברו בכלי מדה, ונחלקו אמוראים בפירוש מחלוקתם; לדברי רבי יהודה אמר שמואל, לחכמים אין למלא לחברו בכלי שמודדים ומוכרים בו, אבל מותר למלא בכלי העומד למדידה בעתיד ועדיין לא מדד בו. ולרבי יהודה אסור אף בכלי כזה. ולדברי רבא, לחכמים מותר להשתמש בכלי המיוחד למדידה [כי פעמים מגיש אדם לחברו יין בכלי מדה לשתות], ובלבד שלא יזכיר לו מדה אלא

קפה